

САМОРЕФЕРЕНТНІСТЬ ДИСКУРСИВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Yatsyna O.F. Self-reference of discursive identity / O.F. Yatsyna // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufrieva. – Issue 30. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2015. – P. 764–775.

О.Ф. Яцина. Самореферентність дискурсивної ідентичності. У статті порушуються питання, пов'язані з проблематизацією ідентичності в умовах постмодерної реальності. Проблема ідентичності як дискурсивного утворення постмодерної реальності досліджується, виходячи із твердження про існування поліфонії ідентичностей на фоні соціальних змін.

Проаналізовано положення теоретиків постмодерну про фрагментованість суб'єкта і дискурсивну природу ідентичності. Розглянуто положення про дискурс як спосіб буття соціальних інститутів. Результати теоретичного аналізу засвідчують, що феномен дискурсивної ідентичності спрямований на розуміння соціального як дискурсивної конструкції. Певний дискурс конструює певну дискурсивну ідентичність, що відповідає змісту дискурсу. Вхідження фрагментарності в життя сучасного суспільства виявляється в тому, що індивід вивільняється від штучності будь-яких стереотипів, феноменологічної редукції в цілому і прагне жити тим життям, що конструює. Індивід більше переймається цінностями приватного життя, індивідуальними правами на автономність, приватність. Досліджено, що здійснюючи певні індивідуальні і соціальні дії, індивід у такий спосіб здійснює пошук своєї ідентичності, він намагається дивитися на світ очима Іншого, і істина з цієї точки зору втрачає свою однозначність і набуває мозаїчності й поліфонічності. Розглядається ідея про ідентичність як самореферентне дискурсивне утворення як таке, що саме до себе визначає відношення значимості і здатність до самовизначення, самопізнання, самотворення, самовідтворення і самоздійснення.

Зроблено висновок, що завдяки своїм характеристикам самореферентна ідентичність здатна не тільки конструювати себе в контекстах різних дискурсів, а й впливати на соціальні інститути, легітимізуючи у вигляді різних соціально-психологічних практик, різні способи життя, що розкривають інші способи соціального існування. У подальшому передбачається виявлення механізмів забезпечення самореферентності ідентичності на прикладі різних практик шлюбно-сімейного партнерства і батьківства.

Ключові слова: трансформаційні суспільні процеси, фрагментарність, дискурс, ідентичність, практика, рефлексія, індивідуальний смисл, проблематизація, самореферентність.

Е.Ф. Яцина. Самореферентность дискурсивной идентичности. В статье поднимаются вопросы, связанные с проблематизацией идентичности в условиях постмодерной реальности. Проблема идентичности как дискурсивного образования постмодерной реальности исследуется, исходя из утверждения о существовании полифонии идентичностей на фоне социальных изменений.

Проанализированы утверждения теоретиков постмодерна о фрагментарности субъекта и дискурсивной природе идентичности. Рассмотрено идею о дискурсе как способе бытия социальных институтов. Результаты теоретического анализа дают основание утверждать, что феномен дискурсивной идентичности направлен на понимание социального как дискурсивной конструкции. Определённый дискурс конструирует определённую дискурсивную идентичность, которая отвечает содержанию дискурса. Вхождение фрагментарности в жизнь современного общества проявляется в том, что индивид освобождается от штучности стереотипов, феноменологической редукции в целом и стремится жить той жизнью, которую конструирует. Индивид в большей степени преисполнен ценностями личной жизни, индивидуальными правами на автономность, приватность. Исследовано, что совершая определённые индивидуальные и социальные действия, индивид таким образом совершает поиск своей идентичности, он пробует смотреть на мир глазами Другого, и истина с этой точки зрения теряет свою однозначность и приобретает мозаичность и полифоничность. Рассматривается идея об идентичности как самореферентном дискурсивном образовании, который сам определяет отношение значимости и способность к самоопределению, самопознанию, самосозданию, самовоспроизведению и самосвершению.

Подведён итог, согласно которому самореферентная идентичность способна не только конструировать себя в контекстах разных дискурсов, а и влиять на социальные институты, легитимизируя в виде разных социально-психологических практик разные образы жизни, которые раскрывают другие способы социального существования. В дальнейшем предусмотрено исследовать механизмы обеспечения самореферентности идентичности на примере разных практик брачно-семейного партнёрства и родительства.

Ключевые слова: трансформационные общественные процессы, фрагментарность, дискурс, идентичность, практика, рефлексия, индивидуальный смысл, проблематизация, самореферентность.

Постановка наукової проблеми та її значення. У контексті трансформаційних процесів соціального буття, зокрема проявів індивідуалістичної орієнтації, багатоваріантності вільного вибору суб'єктом форм взаємодії, вочевидь помітним є їх вплив

на розвиток інститутів сім'ї, шлюбу, батьківства. Сім'я як найбільш приватна сфера соціокультурної реальності вирізняється особливою чутливістю до трансформаційних суспільних процесів, реагуючи на них конструюванням різноманітних практик шлюбно-сімейного партнерства та батьківства. Маючи уявлення про функціонування традиційної сім'ї, сучасна людина прагне змінювати статус традиційних цінностей, руйнує звичні очікування, відходить від правил і відстоює свій унікальний шлях у нових життєвих реаліях, вивільняючись від впливу абсолютних вимірів, що торкаються «сакральності» традиційних типів сім'ї. Поліфонія практик шлюбно-сімейного партнерства і батьківства, вибір яких стає виявом індивідуальності та своєрідною відповіддю на рефлексивне осмислення глобальних трансформацій, є ознакою переосмислення індивідом власних ідентичностей.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Новий, неklasичний тип раціональності, що виникає в процесі суспільної трансформації, вочевидь, артикулює увагу на проблематизації ідентичності на фоні соціальних змін. Проблема ідентичності постає надзвичайно актуальною і загострюється тим, що теорія дискурсу пропонує розуміння суб'єкта передусім як суб'єктивної позиції в межах дискурсивної структури. Суб'єкт, таким чином, «втрачає» власну самість, а його ідентифікація стає залежною від структур дискурсу. Суб'єкт не є автономним, він визначається дискурсами. Крім того, суб'єкт постає фрагментованим: позиція суб'єкта не встановлюється лише одним способом і лише одним дискурсом, а, швидше за все, йому приписується багато різних позицій різними дискурсами [8, с.72].

Вочевидь, обговорення питання щодо особливостей ідентичності у постмодерні потребує аналізу наявної традиції в розробці даної проблематики в класичних теоріях і, разом з цим, нових підходів, пов'язаних із сучасними дослідженнями ідентичності. Відтак, теоретико-методологічну платформу міркувань утворюють напрацювання класиків і сучасників соціально-філософської думки. Зокрема, предметом дискусії стає з'ясування ролі людини в процесі соціальних трансформацій: чи це є об'єктивний процес саморозвитку, незалежний від людини, чи це – результат людської діяльності, прояву суб'єктності індивідів. Залежно від пріоритету названих положень дослідники об'єднались навколо об'єктивістської (О.Конт, Г.Спенсер, Є.Дюркгейс, К.Маркс) та суб'єктивістської парадигми (М.Вебер, У.Мак-Дуголл, Е.Гуссерль, Г.Гарфінкель, А.Шюц, П.Бергер, Т.Лукман), в якій наголошується на змінах у свідомості, мислен-

ні, взірцях поведінки. Очевидно, що ознакою сучасних реалій є модифікації способів пізнання, тлумачення соціальної реальності, яка зводиться до твердження про руйнування універсальності світу й утворення в ньому незліченної множини різнорідних фрагментів, в строкатій мозаїці яких вже неможливо виділити щось абсолютне. Вхідження фрагментарності в життя сучасного суспільства пов'язане, перш за все, з розумінням штучності і поверхневості будь-яких стереотипів, феноменологічної редукції загалом. Насправді людина відходить від загальноприйнятих схем мислення, надаючи перевагу нестандартним думкам, вчинкам, що не узгоджуються зі схемами і не піддаються класифікації з тих причин, що не вкладаються в старі категорії, тому що мають дивну, текучу, беззмістовну форму. А.Тоффлер слушно зауважує, що за таких умов люди в більшій мірі виявляють свою індивідуальність, позаяк не намагаються втиснути нові дані в стандартні категорії чи просто запозичити готову модель реальності [7, с.99]. Образ фрагментованого світу формує уявлення про те, що людина не може розглядатися як автор своїх вчинків, тому що вона реагує в основному у відповідності до тих систем комунікації, в які є включеною. В ньому «мобільні індивіди утворюють множинні і такі, що змінюються ідентичності [3, с.107]. Втім, обираючи власний фрагмент культурного простору, індивід прагне жити тим життям, що конструює, індивідуальний смисл якого відповідає його внутрішньому світу.

У цьому контексті слушні висловлювання Ж.Ліповецькі щодо виникнення постмодерного індивідуалізму, коли індивід більше переймається цінностями приватного життя, індивідуальними правами на автономність, бажання, щастя [5, с.17]. Зазначене дає зрозуміти, що здійснюючи певні індивідуальні і соціальні дії, індивід у такий спосіб здійснює пошук своєї ідентичності. Це твердження приводить до думки про те, що приймаючи ідею множинності, плюральності, ми, послуговуючись думкою С.К'єркегора, говоримо про інший тип трансценденції, коли індивід пробує дивитися на світ очима Іншого, і істина з цієї точки зору втрачає свою однозначність та набуває мозаїчності й поліфонічності. Виходячи з цього, у кожній соціальній інституції утворюються різні дискурси, що уможливають конструювання різних ідентичностей, які утворюють підґрунтя в конституюванні множинної суб'єктивності.

У такому випадку правомірно звертати увагу на те, що мова йде про інституалізацію і легітимацію соціальних відносин, де головною особливістю інституціонального дискурсу є конструю-

вання соціальних смислів: дискурс виступає не в якості інструмента відображення, а як спосіб буття інституту. Так, набуваючи легітимності, суб'єктивні смисли стають об'єктивними – перетворюються на правила, закони, норми. Інституціональні дискурси формують ідентичності, що тісно пов'язані з ключовими проблемами цих дискурсів. За висловом З.Баумана, «хоча ідентичність й надалі «залишається проблемою», це вже не та проблема, яка поставала «протягом модерну». Насправді, якщо проблема ідентичності епохи модерну полягала в тому, як побудувати ідентичність і зберегти її цілісність і стабільність, то проблема постмодерну передусім в тому, як уникнути фіксації і зберегти свободу вибору» [1]. На думку Ж. Лакана, ідентичність є еквівалентом ідентифікації з «чимось», а цим «чимось» є позиції суб'єкта, які людині надають дискурси [8, с.74]. Зрештою, якщо звернутися до сучасної психології, знайдемо у межах психологічних концепцій ідентичності (індивідуальної та соціальної) загальне твердження про динамічність і змінність ідентичності людини. Слушними є зауваження про те, що ідентичність розвивається протягом усього життя людини, при чому нелінійно і нерівномірно, і напрямок її розвитку може бути як прогресивним, так і регресивним. Феномен дискурсивної ідентичності полягає в тому, що індивід набуває ідентичності завдяки позиціонуванню в дискурсах, де визначаються, чим є суб'єкт, і чим він не є. Відмітимо, що на певних етапах особливостю психологічного вивчення поняття «ідентичність» було сприймання його як об'єкта соціального проектування і конструювання. У традиційному дискурсі теоретичне і методологічне значення поняття пов'язано з його багатомірністю як інтегративного психологічного феномену, що забезпечує людині цілісність, тотожність і визначеність. Загальною є ідея про те, що ідентичність – це результат активного процесу, що відображає уявлення суб'єкта про самого себе, про індивідуальний шлях розвитку, цілісність життєвих цілей і повсякденних вчинків, дій і їх значень, які дозволяють діяти послідовно (Е. Еріксон, Ж. Піаже, А. Валлон, Б. Вільямс, К. Леві-Стросс, Дж. Мід, Е. Гоффман, Е. Гідденс, Ч. Кулі, Л.С. Виготський, С.Л. Рубінштейн, І.С. Кон, В.А. Ядов, ін.). Зокрема, Е.Еріксон відзначав, що ідентичність індивіда ґрунтується на відчутті тотожності собі самому і безперервності свого існування у часі і просторі, на підставі того факту, що тотожність і безперервність визнаються оточуючими [6, с.25]. Слушною є думка, що власне ці два аспекти на фоні часу і простору в умовах глобалізації суттєво змінюються. Насправді, в умовах глобалізовано-

го світу людині, вочевидь, важче співвідносити свій образ світу із суспільним образом, особистісну свободу і належність до суспільної групи. «У процесі глобалізації та інформатизації людина не просто набуває більше видимої свободи вибору, вона все більше усвідомлює свою власну індивідуальність. Так із зростанням диференціації та індивідуалізації у сучасної людини все більше формується потреба виокремитися із загальної маси, відрізнитися від інших» [4, с.95–104]. Вочевидь, визнання соціального позиціонування свого «Я» й Іншого невід'ємною умовою актуалізації ідентичності веде до осмислення даного терміна як «дискурсивного конструкта» (Bucholtz, 1999). Конструювання ідентичностей реалізується, коли виникає ситуація, у якій індивід проблематизує ідентичності, внаслідок чого переосмислює ідентичності свого «Я» чи ідентичності Іншого/інших. Умотивованою вважаємо позицію, за якою ідентичність не відображається в дискурсі, а динамічно в ньому конструюється (Benwell, 2006). У посткласичних та постнекласичних системах людина сприймається як частина світу, суб'єктивність та інтерсуб'єктивність якої формують суспільство, а людський спосіб буття та пізнання є переживанням світу в собі. Як влучно зауважив Ю.Хабермас, «суспільство певним чином породжує свою ідентичність, і тим, що воно не втрачає останню, воно завдячує своїм власним зусиллям» [9, с.8].

З позиції теорії соціальних дій засновник структурно-функціонального аналізу Т.Парсонс запевняє, що суспільство як особливий тип системи вирізняється найвищою самодостатністю відносно оточуючого середовища. Т.Парсонс своєю теорією продукує думку, згідно якої діяльність індивіда обмежується існуючими соціальними інституціональними рамками. Проте, не заперечуючи висунутого положення, доповнимо його думкою про те, що в умовах іншої раціональності індивід як суб'єкт соціальних процесів може як відтворювати стереотипні концепти, так і конструювати інші, які за смыслом будуть відповідати його індивідуальним почуванням, уяві, очікуванням, потребам.

Одна з аксіом Т.Парсонса полягала у визнанні самовідтворювальної системи цінностей і норм, які, на його переконання, мають значення для суспільства в цілому. Проте не є вірним поширювати висунуте положення відносно опису всієї суспільної дійсності, що являє собою сегменти і традиційного патріархального суспільства, і нових соціальних реалій. Опонуючи Т.Парсонсу, Н.Луман зазначає, що одна з функцій сучасного

суспільства, що виявляється в його аутопоетичності і самореферентності, полягає у знятті загального нормування.

Мета статті – розкрити особливості ідентичності як дискурсивного самореферентного утворення.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Виходячи з вищезазначеного, ідея самореферентності не є новою, але, як нам здається, перспективною для дослідження дискурсивної ідентичності в постмодерній раціональності. Ідентичність як дискурсивне формування цілком може бути доповнено представленням її і як самореферентного утворення, тобто того, що саме до себе визначає відношення значимості і здатність до самовизначення, самопізнання, самотворення, самовідтворення і самоздійснення. Розглянемо зміст і визначимо значення кожного з перерахованих процесів, що уможливить розглядати ідентичність як самореферентне дискурсивне утворення.

1. Самовизначення – це відношення до впливів з боку членів соціуму щодо прийняття/заперечення, ідентифікації/відчуження різних факторів впливу: цінностей, норм, правил, традицій, стереотипів, ін. Відомо, що культура будь-якого історичного періоду як сума дискурсів, модусів мислення дозволяє суб'єктивності знаходитися всередині дискурсу, тобто в межах певної історичної свідомості, що й визначає межі інтерпретації індивідуальної свідомості. Суб'єктивність обумовлена характером комунікацій з Іншим/іншими і будується в їх тісній взаємодії. Відтак людська суб'єктивність породжується світом, що представлений різними дискурсивними практиками. Ця ідея дозволяє пояснити співіснування множини нетотожних смислів, що конструює індивід, надаючи їм значення індивідуальної цінності. У просторі особистісного самовизначення відбувається процес набуття індивідом власної ідентичності, справжньої суб'єктивності. Стиль невизначеності, розмитості, надлишковість смислів, що найбільше визначає сучасний суспільний дискурс, множинність інтерпретацій сприяють тому, щоби суб'єктивність як властивість свідомості і фактор людської ідентичності бачила світ в його плюральності: строкатості, епатажності, несхожості, новизні, традиційності, стереотипності. У цьому просторовому розмаїтті суб'єктивних переживань індивід шукає індивідуальний смисл, що відповідає змісту його потреб і конструює свою ідентичність.

Важливо відмітити, що самовизначення є вільним індивідуальним проектом, цінність якого усвідомлюється через зміст

його переживань, і не детермінована суспільно заданими рамками. Самовизначення ідентичності полягає в тому, яку саме ідентичність обрати з-поміж множини різних ідентичностей. За П.Томпсоном, така модель конструювання ідентичності називається «експериментом з розмаїтістю» (repetition with a difference) [11, с. 183–199]. Самовизначення ідентичності можна пояснити, скориставшись розумінням причини утворення ідентичності, яку дає С.Хол. На його думку, нові ідентичності не є «вкоріненими», а залежать від того, «чого ми прагнемо і куди рухаємося» [10, с. 1–17]. У даному контексті звернемо увагу на те, що здатність ідентичності до самовизначення включає її відповідальність за здійснення вибору і за його результати. Відтак, ідентичність як самореферентне утворення самовизначається (вирішує проблему вибору), самоорганізується (структурує цілі, засоби) і персоналізується (визначає свої стосунки з Іншим/іншими).

2. Самопізнання – процес, який доступний для ідентичності завдячуючи її особливій чутливості. В концепції ідентичності переосмислюється роль і місце чутливості в онтологічній структурі і життєвих функціях особистості, відтак судження про ідентичність логічно розглядати через її почування. В даному контексті доречно згадати про постмодерну чутливість (М.Хайдегер), тобто про особистісне сприйняття світу, коли мова йде не стільки про світогляд, скільки про світовідчуття, про глибоко емоційну, внутрішньо відчуту, прожиту реакцію індивіда на біографічний наратив, на оточуючий фрагментарний світ. Власне суб'єктивні почування змісту пережитого досвіду і сприяють самопізнанню, результатом чого стає утворення наративної ідентичності. Поряд із цим відмічаємо, що в сучасній раціональності разом із зміною образу мислення, змінюється та ускладнюється суб'єктивність. Через це вона ніби виходить за межі самої себе. Послугуючись положенням класика постмодерну, суб'єктивність розпадається, замінюється нескінченною множиною масок-симулякрів (Ж. Дельоз). Як нам здається, тому є пояснення. Адже рефлексія, що виникає як реакція на повсякденність, на множину одномоментних обставин, що постійно змінюються, не встигає за суб'єктивністю – фрагментований світ не рефлексується. При цьому, долучивши положення, висунуті С. К'єркегором, відмітимо, що буття і мислення в людині – нетотожні: життя рухається вперед, у майбутнє, а рефлексія має протилежне часове спрямування – вона звернена у минуле.

3. Самостворення – процес, спрямований на творення суб'єктом свого індивідуального життєвого світу. Доречно

більш детально звернути увагу на даний феномен. Зокрема, М.Й.Боришеський визначив самотворення як процес вибудовування себе, своєї самості задля досягнення згоди з собою [2, с. 39–47]. Метою самотворення дослідник вважав збереження ідентичності особистості як суб'єкта самотворення. На нашу думку, це слід розуміти як автономне, самостійне прагнення до творення своєї ідентичності. М.Й.Боришевський вважав процес самотворення самосуб'єктною активністю особистості, яка передбачає відносно високий рівень її розвитку. Насправді, людина є відкритою системою, що здатна постійно розвиватися, тобто має можливість як для змін, так і для вибору одного чи декількох різних сценаріїв самотворення.

4. Самовідтворення – процес, що полягає у відновленні та реконструкції ідентичностей, включених в соціальні практики. Позаяк ідентичність є дискурсивною за своєю природою, то процес її самовідтворення слугує для того, щоби за наявності іншого смислу життєтворення у відповідь на виклики глобалізованого світу відновити та реконструювати раніше утворену ідентичність. Заперечення універсальності схем, артикуляція на їх індивідуальності, варіативності, фрагментарності, вочевидь, спонукають самореферентну ідентичність до свого відновлення та реконструкції.

5. Самоздійснення – процес, що полягає у здійсненні цільових поведінкових актів, дій, що забезпечують реалізацію ідентичностей у соціальних практиках.

Важливо наголосити на тому, що ідентичність як самореферентне дискурсивне утворення, на відміну від інших систем, створень, обов'язково включає і враховує істотну важливість суб'єктивних факторів розвитку. Зокрема, цінними є власні відчуття, почування, думки, що дозволяє говорити про їх автентичність, а відтак й індивідуальну цінність. Кожен індивід створює власний дизайн свого життєтворення, і конструювання ідентичності на ґрунті трансцендентних цінностей не заперечується – змінюється тільки суспільний дискурс про їх абсолютну цінність.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Результати теоретичного аналізу засвідчують, що феномен дискурсивної ідентичності спрямований на розуміння соціального як дискурсивної конструкції. Певний дискурс конструює певну дискурсивну ідентичність, що відповідає змісту дискурсу. З цього слідує, що дискурсивна природа ідентичності здійснює творення власної суб'єктивності. Останні дослідження демонструють, що суб'єктивність – це те, що є продуктом дискурсивного досвіду

суб'єкта, його суб'єктивного уявлення про реальність і можливі вектори розвитку ситуацій. Тому множинні суб'єктивності та ідентичності утворюються в дискурсивних практиках, які є відображенням строкатої картини фрагментів суспільної реальності. Ідентичність як самореферентне і дискурсивне утворення виявляє здатність до самовизначення, самопізнання, самотворення, самовідтворення і самоздійснення. Завдяки своїм характеристикам самореферентна дискурсивна ідентичність здатна не тільки конструювати себе в контекстах різних дискурсів, а й впливати на соціальні інститути, легітимізуючи у вигляді різних соціально-психологічних практик, різні способи життя, що розкривають інші способи соціального існування. Як самореферентний дискурсивний конструкт ідентичність відкрита всьому новому, незвичному, епатажному, змінюється її спосіб сприйняття багатьох традиційних уявлень, погляд на дійсність, історію. Ідентичність змінюється, слідуючи викликам різних дискурсів, що стали ознакою глобалізованого суспільства, та реагуючи на індивідуальний смисл потреб і способи їх задоволення.

У подальшому передбачається виявлення механізмів забезпечення самореферентності ідентичності на прикладі різних практик шлюбно-сімейного партнерства і батьківства.

Список використаних джерел

1. Бауман З. От паломника к туристу : [электронный ресурс] / З. Бауман. – Режим доступа : <http://sj.obliq.ru/article/198> (20.04.2009). – Название с экрана.
2. Боришевський М. Концептуальні засади проблеми самотворення особистості / М.Боришевський // Психологія особистості. – 2013. – №1. – С. 39–47.
3. Каллиникос А. Антикапиталистический манифест / А. Каллиникос. – М., 2005. – 107 с.
4. Крылов А.Н. К вопросу о кризисе идентичностей / А.Н. Крылов // Гуманитарные науки: теория и методология. – 2007. – № 3. – С. 95–104.
5. Липовецки Ж. Эра пустоты. Очерки современного индивидуализма / Ж. Липовецки; Пер.с фр.В.В.Кузнецова. – Пб. : «Владимир Даль», 2001. – С. 17.
6. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис / Э. Эриксон; пер. с англ. М., 2006. – С. 25.
7. Тоффлер А. Третья волна / А. Тоффлер // США – экономика, политика, идеология. – М., 1982. – №7. – 99 с.

8. Филлипс Л. Дж. Дискурсанализ. Теория и метод / Л. Дж. Филлипс, М. В. Йоргенсен. – Харьков, 2004. – 72 с.
9. Хабермас Ю. В поисках национальной идентичности. Философские и политические статьи / Ю. Хабермас. – Донецк, 1999. – С. 8.
10. Hall S. Introduction: Who Needs Identity? / S. Hall // Questions of Cultural Identity / Ed. by S. Hall P. Du Gav-London & Thousand Oaks: SAGE publications, 1996. – P.1–17.
11. Thompson P. Between Identities / P. Thompson // Migration and Identities / Ed. by R. Benmavor and A. Skotnes. – New York: Oxford University Press, 1994. – P.183–199.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Bauman Z. Ot palomnyka k turystu : [Elektronnyj resurs] / Z. Bauman. – Rezhym dostupa : <http://sj.obliq.ru/article/198> (20.04.2009). – Nazva s ekrana.
2. Boryshevs'kyj M. Konceptual'ni zasady problemy samo tvorenja osobystosti / M.Boryshevs'kyj // Psihologija osobystosti. – 2013. – №1. – S. 39–47.
3. Kallinikos A. Antikapitalisticheskiy manifest / A. Kallinikos. – M., 2005. – 107 s.
4. Krylov A.N. K voprosu o krizise identichnostej / A.N. Krylov // Gumanitarnye nauki: teorija i metodologija. – 2007. – № 3. – S. 95–104.
5. Lipovecki Zh. Jera pustoty. Ocherki sovremennogo individualizma / Zh. Lipovecki; Per.s fr.V.V.Kuznecova. – Pb. : «Vladimir Dal'», 2001. – S. 17.
6. Jerikson Je. Identichnost': junost' i krizis: per. s angl. – M., 2006, – S. 25.
7. Toffler A. Tret'ja volna / A. Toffler // SShA – jekonomika, politika, ideologija. – M., 1982. – №7. – 99 s.
8. Fillips L. Dzh. Diskurs–analiz. Teorija i metod / L. Dzh. Fillips, M. V. Jorgensen. – Har'kov, 2004. – 72 s.
9. Habermas Ju. V poiskah nacional'noj identichnosti. Filosofskie i politicheskie stat'i / Ju. Habermas. – Doneck, 1999. – S. 8.
10. Hall S. Introduction: Who Needs Identity? / S. Hall // Questions of Cultural Identity / Ed. by S. Hall P. Du Gav-London & Thousand Oaks: SAGE publications, 1996. – P.1–17.
11. Thompson P. Between Identities / P. Thompson// Migration and Identities / Ed. by R. Benmavor and A. Skotnes. – New York: Oxford University Press, 1994. – P.183–199.

O.F. Yatsyna. Self-reference of discursive identity. The article raises questions related to the identity problems in terms of postmodern reality. The problem of identity as a discursive formation of postmodern reality is investigated on the basis of the assertion about the existence of identities polyphony on the backdrop of social changes.

The principles of the postmodern theorists about the fragmentation of the subject and the discursive nature of identity have been analysed. The statement of discourse is studied as a way of being of social institutions. The results of the theoretical analysis show that the phenomenon of identity discourse is aimed at the understanding of the social as a discursive construction. Some discourse constructs some discursive identity that corresponds to the content of discourse. The entry of the fragmentation in modern life is shown in the fact that the individual frees himself/herself from the artificiality of stereotypes, phenomenological reduction in general and seeks to live the life that he/she designs. The individual is more concerned with the values of private life, individual rights on autonomy, privacy. It is researched that making some individual and social acts, the individual searches for his/her identity in this way, he/she tries to look at the world through the eyes of Another, and the truth from that perspective loses its uniqueness and becomes mosaic and polyphonic. There is examined the idea of identity as a self-referent discursive formation, i.e. the formation that defines for itself the attitude to importance (significance) and the ability to self-determination, self-knowledge, self-creation, self-reproduction and self-realization.

It is concluded that due to its characteristics self-referent identity can not only construct itself in the contexts of different discourses, but also affect social institutions, legitimising different ways of life in a variety of psychosocial and social practices, revealing other ways of social existence. The identification of mechanisms ensuring self-referent identity on the examples of different practices of matrimonial partnership and parenthood is envisaged for further studies.

Key words: social transformation processes, fragmentation, discourse, identity, practice, reflection, individual sense, problematization, self-reference.

Received July 11, 2015

Revised August 22, 2015

Accepted September 24, 2015